

Objevy detektiva Ledňáčka – seriál pro rodiče, prarodiče a přátele dětí

Časopis Kompost, vydávaný Ekoporadnou strakonické Šmidingerovy knihovny, je určen dospělým čtenářům. Protože se v něm ale zabýváme ochranou přírody, nelze v něm opominout to, co je na tomto poli aktivit vlastně nejdůležitější: výchovu dětí. K akcím ŠK navíc patří schůzky spolku, jehož název Ledňáčci napovídá to samé zaměření. Chodíme za každého počasí ven, nevadí nám ani chlad nebo mokro, ani brzké stmívání v podzimním a zimním období. Nosíme si s sebou baterky, všímáme si života v okolí města, a jen v případě, že je někomu z nás zima, hledáme posléze útočiště ve vytopené knihovně nebo v naší klubovně. Nejde nám jen o to, jak si přírodu užívat, ale i o to, jak se k ní šetrně chovat a jak jí při dobrovolnických činnostech i cíleně pomáhat. Jak si počínat, aby se takové chování stalo v našich rodinách samozřejmostí a abychom mohli dávat tipy i dál. Děti jsou v našem spolku samozřejmě vítány, ovšem to hlavní se při schůzkách dozvídá jejich dospělý doprovod. Počítá se s tím, že každý z účastníků už bude sám nejlépe vědět, co a kdy z toho svým potomkům předá, jak to sám rozvede a použije.

V zájmu lepší informovanosti začal v Kompostu od čísla [10/2017](#) vycházet seriál „Objevy detektiva Ledňáčka“, jehož cílovou skupinou jsou ekologicky smýšlející rodiny a jejich přátelé. Nejdříve jsme vystřídali náměty vázané na jednotlivá roční období, a tak jsme s číslem [9/2018](#) (tedy po roce) zase skončili. V březnu 2022 jsme se k seriálu vrátili a vychází od č. [3/2022](#) dodnes. Naším cílem je šetřit rodičům a prarodičům čas, předhledat pro ně dobré knižní tituly, videa apod. a doporučit jim je. Vybrat z nich už předem něco lákavého, co by mohlo děti i dospělé patřičně naladit, a zformulovat to vše pokud možno přístupnou formou. Nejde o to, aby se dětem z Kompostu předčítalo nebo aby jej samy četly, ale o tip, jak asi by se jim dala určitá problematika nejlépe přiblížit. Proto klade pohádkový Ledňáček dospělým pokaždé tři otázky, nechá je přemýšlet a doufá, že tak podnítl jejich vlastní iniciativu. Ta by pak mohla vést k rodinným hovorům, vedeným z paměti někde na zahradě nebo u řeky – a v nich by se osobnost sdílného detektiva dala případně i využít. Nebo by zůstala stranou a pouze by se mluvilo o tom, co se kdo v novém čísle zajímavého nebo důležitého dověděl. To už je na každém podle toho, na jaké vyprávění má zrovna čas a chuť.

Máte-li tedy zájem, můžete se do Kompostu na seriál podívat nebo jej dokonce pomoci vytvářet. Detektiv Ledňáček k tomu čtenáře na konci první série už i sám pobídl, jenomže se nikdo tenkrát nepřihlásil. Dá se to pochopit, protože při výchově dětí je pořád co dělat a volný čas se hned tak nenajde. Řešením by bylo vymýšlet otázky i odpovědi pro další čísla společně s dětmi – co vy na to?

.....
Jako příklad, jak by takové vaše vlastní pokračování mohlo vypadat, uvádíme jeden díl seriálu, který nakonec nebyl v Kompostu použit:

O zimních souhvězdích

Nejčastěji si s námi detektiv Ledňáček vypráví o různých opeřencích. Tomu se nemůžeme divit, když on sám mezi ně také patří a o to více se s nimi zná. Zároveň je ale jasné, že zrovna on dobře ví o důležitosti přírodní rovnováhy a že nadřzování některým druhům před jinými je mu cizí. V krajině přece mají své místo všichni, kdo v ní žijí. Škoda, že takhle neuvažují i lidé a že si sami sebe představují jako pány nad ostatními. Chvilé, kdy si uvědomují svoji nepatrnost, jsou vzácné.

Možná by pomohlo, kdyby chodili více ven do přírody i v noci, za tmy. Ve chvílích, kdy je dobře vidět na hvězdy. To se zrovna v zimních měsících, jako je leden, dobře hodí, když se tak brzy stmívá. Při procházce někam, kde pouliční osvětlení neruší pohled na nebe, by se leckdo asi aspoň trochu zamyslel nad velikostí vesmíru a nad tím, jak je pro nás zatím pořád ještě plný tajemné velebnosti. S pohledem upřeným do nekonečna se vkrádá myšlenka na naši vlastní omezenost a na potřebu vyplnit náš čas tady na Zemi co nejužitečněji. Hezky to vystihl textař Vladimír Poštulka v písni „Muž na konci světa“, složené na začátku 90. let minulého století (v době války v Kuvajtu) pro Pavla Bobka: „...“

Na co myslí v této chvíli ten, kdo má se rozhodnout? Každý krok má váhu nebe, oči hvězd jsou přísný soud...“

Dnes je zvykem sedávat po večerech před počítačovou nebo televizní obrazovkou, zatímco naši předkové měli svoji „televizi“ právě tam na nebi, mezi hvězdami, na které nás chce detektiv Ledňáček upozornit tentokrát. Kolik jen příběhů se pojí k jednotlivým souhvězdím a jak je to všechno napínavé a romantické! Dívat se a povídat, to bývalo zvykem ještě docela nedávno, tak jak se o tom píše například v knížce „Krásné léto v Orlím srubu“ (autor Vladimír Thiele, rok 1966). Tatínek, strýček a dva kluci sedí venku a strýc vzpomíná, jak si kdysi oblíbil dvě hvězdy na voji Velkého vozu – větší se jmenuje Alcor a menší Mizar. Tenkrát ještě neznal jejich názvy, jen se mu líbilo, jak jsou pořád blízko u sebe. Představoval si, že ta malá je jeho, velká patří mamince. Desetiletý Martin čtenářům knížky o tom zážitku vypráví: „... *To bylo hvězd. Celé fůry. Velkých i malých. Jako by někdo rozsypal po nebi cukr. Ten drobný, krystalový. A všechny se jako trochu třásly, svítily tak třaplavě...*“

Čím to je způsobené, tohle mihotání hvězd? Vidíte, že by se taková otázka dobře hodila jako jedna z těch Ledňáčkových? Ještě dříve, než se nás na to zeptá, nám ale doporučí knížku Klause M. Schittelenhelma „Jak se vyznat ve hvězdách“. Je srozumitelná, přehledná, hodí se pro dospělé i pro školáky.

- Pro dospělé: Je to jen naše představa, že vidíme hvězdy rozechvěné, nebo se to dá nějak vědecky vysvětlit?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Ze zimních souhvězdí je obzvláště oblíbený Orion, to je známá věc. Váže se k němu pověst o slavném lovcí. Víte, proč se dostal na nebe? A co myslíte, má také svého věrného psa?
- Pro rodiny s batolaty: „*Hvězdičky už vyšly, červánek už zhas...*“ – to jsou první slova ukolébavky od Josefa Václava Sládka. Znáte pokračování? Stačila by první a poslední sloka. Ty ostatní se ostatně hodí spíš k letnímu období než k zimnímu...

Odpovědi

- Pozorujeme-li dalekohledem hvězdy a zdá se nám, že jsou nějak podivně neposedné, je potřeba si uvědomit vlastnosti naší atmosféry. Změny jasnosti a barvy nebeských těles jsou dány tím, že paprsky procházejí vrstvami teplejšího i chladnějšího vzduchu, řidšího i hustšího. Přitom dochází k rozkladu do spektra a nám se to jeví jako drobné mihotání. Podle webu Katedry fyzikální elektroniky FJFI (viz [zde](#)) je tento jev méně patrný u planet. Ty vypadají jako malé světlé kotoučky.

- Toto souhvězdí je možné snadno najít podle tří hvězd, seřazených vedle sebe v podobně Orionova pásu. Vypráví se, že se Orion rád vychloubal svou krásou a loveckými schopnostmi. Podle některých pověstí dokonce chtěl zabít všechna divoká zvířata a příšery na světě. Když se to dověděla bohyně Země (Gaia), okamžitě přispěchala ohroženým tvorům na pomoc. Pověřila obrovského smrtonosného štíra, aby Oriona dostihl a zahubil. Jiná bohyně, Artemis, nakonec vynesla Oriona na nebe, protože patřil k jejím oblíbencům a chtěla mu zachovat věčnou slávu. Nejvyšší bůh Zeus se kvůli tomu rozzlobil a vyznamenal stejným způsobem Orionova protivníka – a tak vzniklo souhvězdí nazvané Štír. Nepřátelství mezi nimi nepomíjí. Projevuje se to na obloze tak, že ve chvíli, kdy vychází Štír, klesá Orion pod obzor. Objeví se, až když Štír zapadá. Více se můžete dovědět v některé z mnoha knih o hvězdných legendách, například „Jak souhvězdí dostala svá jména“ (autorka Jelena Vladimirovna Šironina, rok 2011).

Dva psi, kteří patří Orionovi a jsou s ním na nočním nebi, mají jednoduchá jména Velký a Malý. Najdou se v blízkosti svého pána a rozhodně se nedají přehlédnout. Vždyť Sirius ze souhvězdí Velkého psa je vůbec nejjasnější hvězdou na obloze. Je to vlastně dvojhvězda, ale my ji vnímáme jako jednu hvězdu. Předstihnout ji svou viditelností dokáže jen Slunce, Měsíc a planety.

Hvězda Sirius je od naší Země vzdálená 9 slunečních let. Než k nám její světlo doletí, narodí se tady u

nás miminko a dospěje do věku třetí třídy. Jméno Sirius („Jiskřivý“) pochází od Egypťanů. Pro ně byla tato hvězda vždy velmi důležitá. Když se objevila na nebi, znamenalo to zároveň i začátek velkých povodní na řece Nilu. Staří Římané zase podle Siria nazývali dva nejteplejší měsíce v roce (Psí dny) a dovolovali dětem zůstat doma ze školy. My takhle svým prázdninám neříkáme, ale jde vlastně o ty samé týdny, oblíbené u školáků, učitelů i rodičů.

- Jedná se o báseň „Modrá očka“ ze sbírky „Skřivánčí písně“. A tady je její začátek a konec:

„Hvězdičky už vyšly, červánek už zhas, očka, modrá očka, už je k spaní čas... Už jste se den celý nakoukala moc, očka, modrá očka, spěte – dobrou noc!“

-ah-